

روش تدریس پرسشی و پاسخ

دکتر فریبا حقانی

استاد گروه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

اهداف کلی

- **حیطه شناختی:** آشنایی با روش تدریس پرسش
- **حیطه عاطفی:** علاقه مندی به استفاده از اصول علمی روش تدریس پرسش و پاسخ در آموزش های حضوری و مجازی
- **حیطه روانی - حرکتی**
- توانایی تدریس بر اساس اصول آموخته شده در موقعیت های آموزشی

اهداف اختصاصی

• نوبت شماست که فکر کنید و چند مورد از اهداف اختصاصی کارگاه را بفرمایید:

- حیطه شناختی
- حیطه عاطفی
- حیطه روانی - حرکتی

قوانین کارگاه

NOT OK

- خوابیدن
- انجام فعالیت های غیر مرتبط

OK

- خوردن و آشامیدن
- مشارکت فعال
- حواس جمع برای صید مناسب

مسابقه مسابقه صید مروارید های آموزشی

- به فعالیت های انجام شده در کارگاه توجه کنید، روشها، تکنیک ها و نکات جالب و جذاب کارگاه را یادداشت کنید.
 - هر کس تعداد بیشتری از این موارد را از کارگاه صید کرده باشد، بهره بیشتری خواهد برد.
-

روش تدریس Teaching method

• روش به کار رفته جهت دستیابی به هدف های آموزشی

نمونه ای از روشهای تدریس

- Lecture
- Question & Answer
- Discussion
- Game
- Role-Play

Teaching Toolbox

پرورش خلاقیت

- سعی کنید از خلاقیت خودتان استفاده کنید و یک جمله در مورد تصویر بفرمایید یا بنویسید. (۳۰ ثانیه)

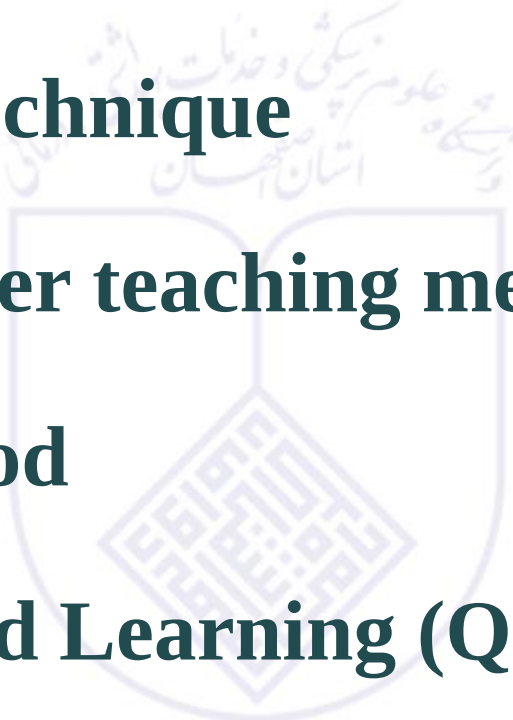
بفرمایید با گز مجازی دهنتون رو شیرین کنید 😂😂

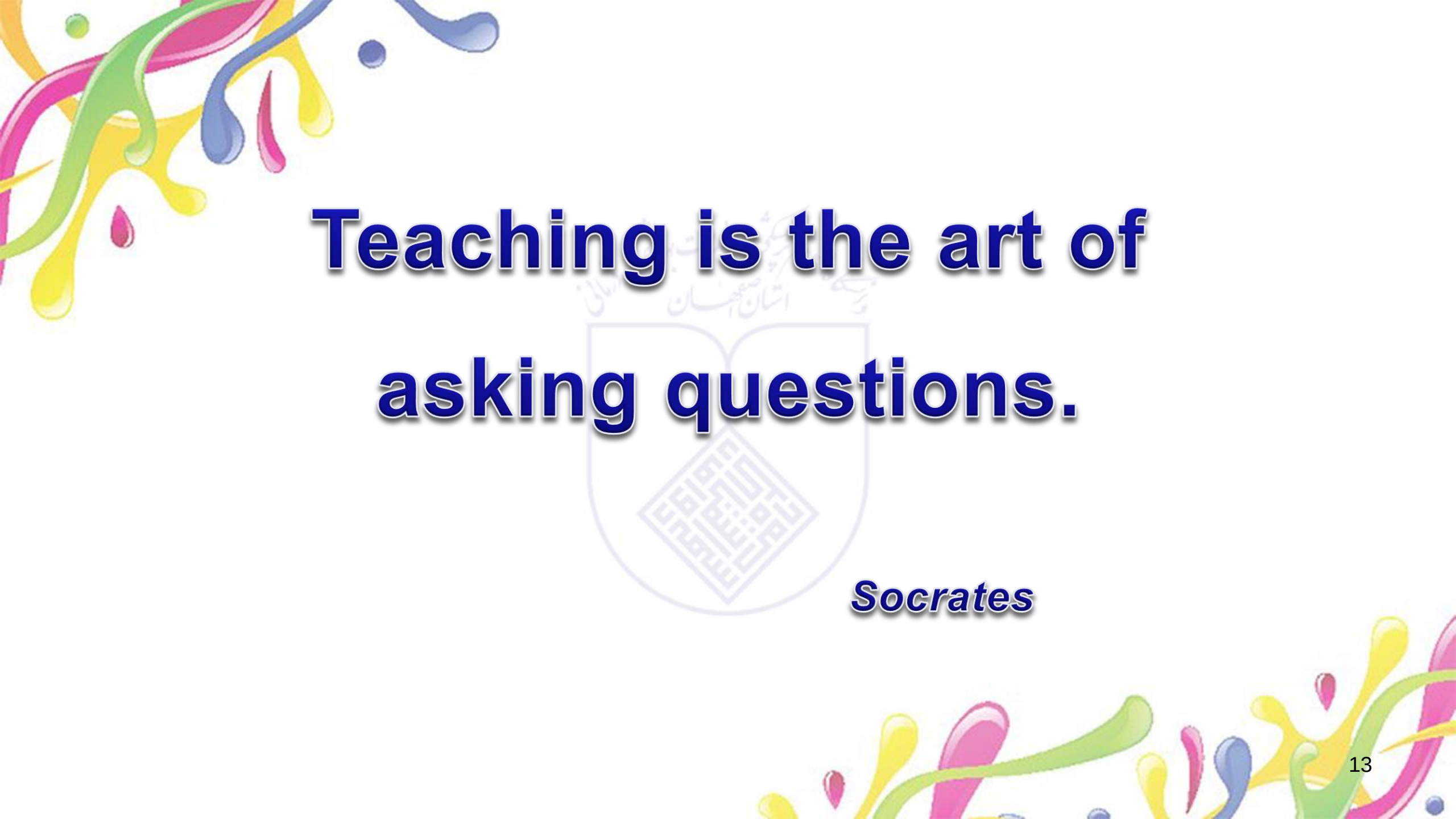

تعریف روش پرسش و پاسخ

- یک نوع روش تدریس است که در آن، معلم با پرسیدن سوالات، فراگیران را به تفکر درباره یک مفهوم یا یک موضوع وامی دارد.

-
-
- **Questioning technique**
 - **question-answer teaching method**
 - **Socratic method**
 - **Question-based Learning (QBL)**

**Teaching is the art of
asking questions.**

Socrates

روش سقراطی (socratic method)

- ابتدا تحریک ذهن شاگردان و واداشتن آنها به تفکر درباره موضوعاتی مثل عدالت، واقعیت و ...
- سپس مطرح نمودن یک سری سوالات پیگیر
- هدف نشان دادن نادرستی تفکر شاگردان بود تا خودشان به آنچه درست است پی ببرند
- «مامایی ذهنی» یا intellectual midwifery (منجر به زایش تفکرات جدید)

هدف روش سقراطی

- تحریک تفکر انتقادی
- آشکار نمودن استدلال های نادرست
- هدایت فراگیر به بینش های جدیدی درباره موضوعات از قبل آموخته شده

• به عنوان یک استاد، به چه دلیل یا دلایلی از سوال پرسیدن استفاده می کنید؟

با تکنیک think, write, share پاسخ داده شود.

چرا پرسش و پاسخ؟

- دلایل اجتماعی و روانشناختی
- دلایل آموزشی

دلایل اجتماعی و روانشناختی

- ایجاد همکاری و مشارکت در کلاس بین معلم و شاگردان
- آموزش دادن به شاگردان با ایجاد احساس جرات، پیش قدم بودن و صمیمیت
- مقابله با خجالت و بی تفاوتی شاگردان و افزایش اعتماد به نفس
- ایجاد انگیزه و سطح مناسب هیجانی در کلاس
- تحریک علاقه و کنجکاوی

دلایل آموزشی

- تحریک و تقویت تفکر و استدلال در فراگیران

- افزایش عمق یادگیری

- تقویت تفکر انتقادی

- تقویت تفکر خلاق

- ترغیب دانشجویان به بازاندیشی

- ترغیب به یادگیری از همدیگر

اهداف پرسش و پاسخ بر اساس مراحل تدریس

• ابتدای جلسه یا مقدمه:

- کمک به برقراری ارتباط مناسب
- برآورد معلم از دانسته های یادگیرندگان
- مطرح نمودن مسائلی که به سمت موضوع اصلی هدایت شوند

اهداف پرسش و پاسخ بر اساس مراحل تدریس (ادامه)

• حین ارائه درس:

- کمک به حفظ علاقه و هوشیاری یادگیرندگان
- تشویق دانشجویان به تفکر منطقی و استدلالی
- کشف سطح درک و فهم در یادگیرندگان

اهداف پرسش و پاسخ بر اساس مراحل تدریس (ادامه)

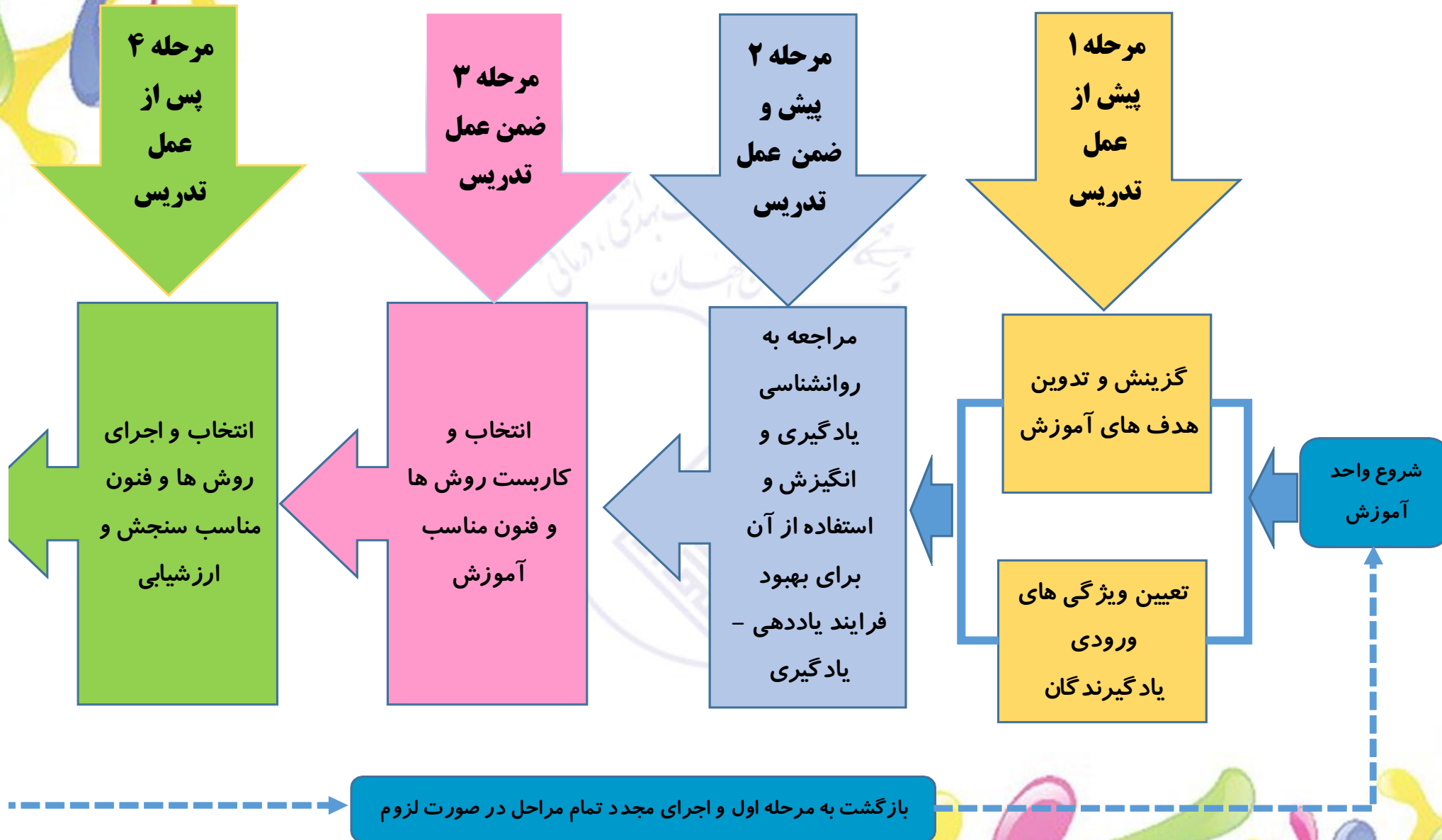
• مرحله نتیجه گیری:

- تشویق به بازنگری
- کمک به رفع کج فهمی ها
- کمک به آزمون نتایج و ارائه پیشنهاد

نظر سنجی

- آیا برای تدریس خود از الگو یا مدل خاصی استفاده می کنید؟
- A: بله
- B: خیر

مرحله پیش از تدریس

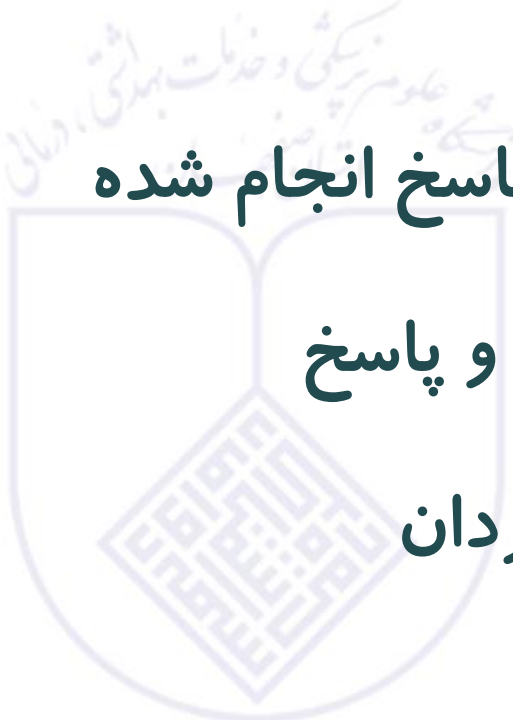
- تعیین هدف های آموزشی
 - توجه به ویژگی های گروه هدف تدریس
 - برنامه ریزی بر اساس دو مورد فوق:
- تعیین اهدافی که با روش پرسش و پاسخ می خواهیم به آنها دست یابیم
 - طراحی سوالاتی که در پرسش و پاسخ می خواهیم مطرح کنیم
 - پیش بینی پاسخ های احتمالی شاگردان و روند پرسش و پاسخ

مرحله حین تدریس

- بیان اهداف جلسه
- توضیحات لازم برای توجیه نمودن شاگردان از جمله بیان قوانین و انتظارات
- پرسیدن سوالات مناسب
- اطمینان از مشخص شدن پاسخ تمام سوالات و اصلاح اشتباهات
- پاسخ به سوالات شاگردان

مرحله پس از تدریس

- بازاندیشی در پرسش و پاسخ انجام شده
 - جمع بندی جلسه پرسش و پاسخ
 - ارزیابی از یادگیری شاگردان
-

سوالات مناسب در پرسش و پاسخ

فعالت

- در مدت ۲ دقیقه، حداقل دو ویژگی سوال مناسب را بنویسید.

سوالات بسته یا همگرا

- دارای جواب کاملا مشخص و معمولا کوتاه
- شروع با: چه چیزی، چه کسی، چه موقع، چه جایی
- دارای قدرت تشخیصی کم (برخی فراگیران بر اساس واکنش های معلم پاسخ نیمه گفته شده شان را از یک جواب بلی به خیر تبدیل می کنند)

مثال:

چه کسی می تواند بگوید تدریس یعنی چه؟

سوالات باز یا واگرا

- دارای جواب های متعدد، نیازمند پاسخ های دارای جزئیات، شروع با به چه دلیل، چطور
- نیاز به تفکر بیشتر از سوی فراگیر
- برانگیختن تفکر خلاق
- راهنمایی بیشتر به معلم در مورد یادگیری فراگیر
- مثال: فکر می کنید برای تشخیص، چه اطلاعات دیگری لازم است در مورد شکایت اصلی بیمار بدانید؟

روش درگیر نمودن شاگردان در بحث

- مطرح نمودن پرسش هایی برای بازاندیشی در مورد اطلاعات جدید و مرتبط ساختن آنها با دانسته های قبلی
 - چه می بینی؟
 - در مورد آنچه می بینی چگونه فکر می کنی؟ (ارزیابی شاگردان)
 - چه رخ داد؟ (دانش)
 - چرا رخ داد؟ (درک و فهم)
 - فکر می کنید بعدا چه چیزی دیگری رخ دهد؟ (تجزیه و تحلیل)

روش درگیر نمودن شاگردان در بحث (ادامه)

- چرا فکر می کنی این طور خواهد شد؟ (ترکیب)
- چه کار دیگری می توانی به عنوان جایگزین انجام دهی؟ (کاربرد)
- چه تفاوتی می بینی؟ (تفسیر)
- درخواست از کل کلاس برای تفکر
- هدایت کلاس به سمت ساختار دانش مورد نظر
- بازاندیشی در مراحل طی شده و جمع بندی

سوالات با هدف های خاص

- سوالات برانگیزاننده تفکر تاملی (reflective questions)
- سوالات برانگیزاننده تفکر خلاق
- سوالات برانگیزاننده تفکر انتقادی

نظر سنجی

- نظر تان در مورد عبارت زیر چیست؟
- اول باید فرد پاسخ دهنده را مشخص کرد و بعد سوال را پرسید.
- A: موافقم
- B: مخالفم

فعالیت

در مورد سوالات زیر، فکر کنید و پاسخ را برای خودتان بنویسید.

- چه مدت زمان برای دریافت پاسخ باید صبر کنیم؟
- بهتر است اول سوال مطرح شود یا اول مشخص شود که چه کسی باید پاسخ دهد؟
- وقتی یادگیرنده به یک سوال پاسخ درست می دهد چه واکنشی باید نشان داد؟
- همین که یکی دو نفر به سوالات پاسخ دادند کافی است یا باید منتظر شویم تا همه فراگیران پاسخ بدهند؟

مدت زمان صبر کردن برای دریافت پاسخ

- برای دریافت پاسخ از فراگیران عجله نکنید
- زمان انتظار مناسب یک ثانیه نیست!
- از اینکه مدت زمان زیادی را به فکر کردن فراگیران اختصاص دهید، نهراسید؛ این کار **اتلاف وقت نیست!**
- زمانی که منتظر هستید، لبخند بزنید.

نتایج برخی پژوهش‌ها

- اساتید دانشگاه فقط ۴٪ زمان کلاس را به پرسش و پاسخ اختصاص می‌دهند.
- در همین ۴٪ هم، حدود ۳۰٪ اساتید پاسخی از دانشجویان دریافت نمی‌کنند و به جای صبر کردن خودشان پاسخ را می‌دهند.
- مدت زمان صبر کردن اساتید برای دریافت پاسخ کمتر از ۳ ثانیه بوده است.

نتایج برخی پژوهش‌ها (ادامه)

در یک مطالعه در ۹۹ کلاس پزشکی:

۸۵٪ اساتید پرسش و پاسخ را مهم می‌دانستند.

تعداد سوالات مطرح شده در کلاس‌ها ۰ تا ۲۹ با میانگین ۱ بود.

۴ کلاس اصلاً از سوال استفاده نکرد.

مدت زمان صبر کردن بعد از هر سوال به طور متوسط ۲/۵ ثانیه بود اما خود اساتید فکر می‌کردند به طور متوسط ۱۰ ثانیه صبر می‌کردند.

البته، اساتید full professor به طور معنی‌داری تعداد سوالات بیشتری مطرح می‌کردند و تصور می‌کردند که ۵ ثانیه برای هر سوال صبر می‌کردند.

اول طرح سوال یا اول مشخص کردن پاسخ دهنده

- ابتدا باید سوال پرسیده شود، فرصت برای فکر کردن داده شود، سپس از یک نفر خواسته شود که پاسخ دهد.
- همه فراگیران به تفکر وادار شوند.
- نخستین پاسخ درست را قطعی تلقی نکنید.
- همه فراگیران فرصت پاسخ دادن درست، دریافت بازخورد و احساس موفقیت را تجربه کنند.

راهبردهای پرسیدن سوالات

- برای پیشگیری از بی نظمی قرار بگذارید که برای پاسخ دادن دستشان را بالا ببرند

راهنمای پرسیدن سوالات (ادامه)

- نشان دادن سوالات با اسلاید منجر به درگیر شدن حواس بیشتر و در نتیجه پاسخ های بهتر می شود
- باید طوری سوال پرسید که حدود ۷۵ درصد پاسخ ها درست باشد

Success Breeds Success

- در شروع، سوالات ساده تر مطرح می شوند.
- قبل از پرسیدن سوال، اعلام می کنیم که می خواهیم سوال پرسیم و چه انتظاری از فراگیران داریم

مثال

- «بچه ها می خوام یک سوال ازتون بپرسم. از همه می خوام چند ثانیه به پاسخ سوال فکر کنن. بعد یک نفر را صدا می زنم تا پاسخ بده.
با توجه به آنچه در مورد یاد گرفتید، چه راهکارهایی را برای حل مشکل پیشنهاد می کنید؟»

(چند ثانیه برای فکر کردن)

«آقای، لطفا شما درباره راهکارها توضیح بده.»

راهنمای پرسیدن سوالات (ادامه)

- می توان از ثبت پاسخ ها هم استفاده کرد و فقط شفاهی مطرح نشوند
- نسبت فیدبک های مثبت به منفی باید خیلی بیشتر باشد

فعالیت

- در مدت ۳ دقیقه، ویژگی های سوال خوب را بنویسید.

سوالات مناسب

- سوالات ساده و مستقیم (هدف سنجش دانش، نگرش و مهارت فراگیر است)
- واضح و روشن (طرح فقط یک موضوع در هر سوال)
- در حوزه دانش و تجربه فراگیر
- در راستای اهداف درس
- جواب برانگیز (تفکر برانگیز و چالش برانگیز نه پیش پا افتاده)
- گاه سوالات مناسب به قصد افزایش اعتماد به نفس برخی فراگیران

سوالات مناسب

• طرح فقط یک موضوع در هر سوال

سوال نامناسب:

«فرض کن یک بیماری با این علایمی که گفתי بهت مراجعه کنه، به نظرت تشخیص اول چیه و اگه تشخیص درست نبود، تشخیص بعدی چیه، چه طور درمانش می کنی؟»

شرکت دادن همه دانشجویان

- «خب، می خوام این سوال رو یکی از دانشجویانی که ردیف آخر نشسته پاسخ بده»
- «آقای مهدی زاده، نظری در این مورد نداری؟»
- «می خوام این سوال رو یکی از دانشجویانی که تا الان صحبت نکرده، پاسخ بده»

واکنش به پاسخ های درست

- به تمامی پاسخ ها باید توجه کرد و بازخورد داد
- تشویق کافی (نه بیش از حد و نه کمتر) پاسخ های درست
- میزان تشویق با در نظر گرفتن اعتماد به نفس فراگیر
- تشویق گاه بلافاصله گاه بعد از دریافت پاسخ از سایر فراگیران

واکنش نسبت به پاسخ ندادن به سوالات

- آیا سوالات به طور واضح و ساده مطرح شده یا نه؟
- آیا به قدر کافی به آنها زمان داده اید یا نه؟
- به قدر کافی پاسخ های درست را تشویق کرده اید یا نه؟
- اگر هنوز مشکل باقیست از کار دو نفره استفاده کنید.

Follow-up questions

رفتار فراگیر	پاسخ معلم
بیان ایده ای بدون شواهد	کجای رفرنس می تونی شواهدی در مورد درستی آنچه که گفتی پیدا کنی؟
توضیحات ناواضح و مبهم توضیحات کلی	منظورت از چیه؟ می تونی در مورد واضح تر توضیح بدی؟
دادن یک توضیح طولانی	می تونی آنچه گفتی را به طور خلاصه بیان کنی؟
درگیر یک استدلال دوری شده (circular thinking) که به جایی نمی رسد	می تونی درباره ایده هات دوباره فکر کنی و یک نظر بدی؟

Follow-up questions

پاسخ معلم	رفتار فراگیر
عبارت بندی دوباره سوال پرسیدن سوالاتی با احتمال بالای جواب دادن استفاده از سوالات با اشاره های مستقیم	پاسخ را اشتباه می دهد می گوید نمی دانم
تقویت قسمت درست پاسخ	اشتباه بودن قسمتی از پاسخ
چگونه این پاسخ به مربوط می شود؟	پاسخ غلط نیست اما مورد نظر معلم نمی باشد
بازخورد مثبت واضح گاه پیدا کردن دلیل تردید	پاسخ درست اما با تردید

Follow-up questions

- فقط در موارد ضروری
- توضیحات اول کلاس برای پیشگیری از مطرح شدن این سوالات:
 - پاسخ ها باید با استدلال بیان شود
 - پاسخ ها باید با ارائه شواهدی از متون درسی تایید شوند

فعّالیت

- در مورد نقاط قوت و ضعف روش پرسش و پاسخ،
۲ دقیقه تفکر کنید و موارد را یادداشت کنید.

نقاط قوت روش پرسش و پاسخ

- قابل انتقال بودن دانش به شرایط واقعی (transferable)
- یاد دادن تفکر به فراگیران
- جذاب بودن برای فراگیران
- تبدیل فراگیران از گوش دهنده منفعل به یادگیرندگان فعال
- برانگیختن کنجکاوی فراگیران
- تاکید داشتن بر درک و فهم نه فقط دانستن

نقاط قوت روش پرسش و پاسخ (ادامه)

- افزایش انگیزه فراگیران (به خاطر پاسخ های کوچک و درست و دریافت بازخوردهای مثبت و فوری و تجربه موفقیت در یادگیری)
- آگاه ساختن معلم و فراگیر از حاصل شدن یادگیری
- فرصت به فراگیران برای تمرین یادگیری های اخیر خود
- ایجاد نظم در فراگیر
- ترغیب مهارت های سطح بالای تفکر
- بیدار نگه داشتن یک فراگیر خواب آلود

نقاط قوت روش پرشی و پاسخ (ادامه)

- تقویت اعتماد به نفس فراگیران
- تقویت تفکر خلاق
- افزایش انگیزه فعالیت و مطالعه در فراگیران
- تقویت قدرت اظهار نظر کردن فراگیران

نقاط قوت روش پرسش و پاسخ (ادامه)

- ایجاد اطمینان از بنا شدن یادگیری بر پایه یادگیری های قبلی درست
- به چالش کشاندن و اصلاح پیش فرض ها و دانش قبلی فراگیران با ارائه بازخورد فوری

محدودیت های روش پرسش و پاسخ

- زمان بر بودن روش
- دشواری درگیر کردن تمام فراگیران در پرسش و پاسخ
- نیاز به تمرینات مکرر معلم برای خبره شدن در این روش
- دشواری اجرا در کلاس های پرجمعیت
- نیاز به تدوین هدف های کاملاً مشخص

سپاس از توجهتان

بازاندیشی در تجربه یادگیری امروز

- تکنیک ۱-۲-۳
- گام یک- نوشتن **سه** نکته ای که از این جلسه یاد گرفتم
- گام دو- نوشتن **دو** نکته که برایم جذاب بود
- گام سه- نوشتن **یک** سوالی که می خواهم در مورد آن بیشتر مطالعه کنم.